

В. А. Журавель, професор кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, член-кореспондент НАПрН України

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ З'ЯСУВАННЮ, У СТРУКТУРІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ

Розглянуто сучасні наукові підходи до розуміння обставин, що підлягають з'ясуванню, визначення порядку їх формування, місця, функціонального призначення, характеру зв'язків з іншими елементами структури окремої криміналістичної методики розслідування злочинів.

Рассмотрены современные научные подходы к пониманию обстоятельств, которые подлежат выяснению, определению порядка их формирования, места, функционального предназначения, характера связей с другими элементами структуры частной криминалистической методики расследования преступлений.

Метою досудового розслідування є всебічне, повне і об'єктивне дослідження всіх обставин справи. У зв'язку з цим криміналістичні методичні рекомендації мають бути спрямовані на забезпечення формування належної доказової бази для притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб. Ось чому в криміналістичній літературі головним призначенням криміналістичної методики прийнято вважати формування окремих доказових систем¹, а саму методику розглядати як технологічну програму доказування в кримінальній справі². Реалізація зазначеного призначення криміналістичної методики можлива за рахунок виокремлення та включення до складу елементів її структури максимально вичерпного переліку обставин, що підлягають з'ясуванню, при розслідуванні певної категорії злочинів. Дослідження цих обставин передбачає необхідність розгляду передусім таких аспектів, як процедури їх формування, визначення місця й характеру зв'язків з іншими елементами структури окремої криміналістичної методики та функціонального призначення.

Процедура формування обставин, що підлягають з'ясуванню, зумовлена трьома чинниками: предметом доказування (ст. 64 КПК України), кримінально-правовою та криміналістичною характеристиками певного різновиду злочинного прояву. При цьому предмет доказування як абстрактна інформаційна модель, яка відображена в нормах чинного КПК і є визначальною, базовою

¹ Див.: Лубин А. Ф. Обоснованное решение как цель доказывания в уголовном судопроизводстве / А. Ф. Лубин // Современные проблемы уголовного судопроизводства / под ред. В. Т. Томина и А. Ф. Лубина. — Н. Новгород, 1999. — С. 25–36.

² Див.: Селиванов Н. А. Советская криминалистика: система понятий / Н. А. Селиванов. — М.: Юрид. лит., 1982. — С. 112.

для всіх злочинних діянь без винятку, до криміналістичної методики має опосередковане, зовнішнє ставлення. Безпосереднє, внутрішнє ставлення до методики розслідування мають обставини, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні певної категорії злочинів. Саме вони відображаються в окремих криміналістичних методиках різних рівнів консолідації (видових, міжвидових, підвидових, комплексних) і зумовлюють визначення напрямів розслідування та шляхів розв'язання його завдань. При цьому обставини, що підлягають доказуванню як структурний елемент окремої криміналістичної методики, на нашу думку, є більш широким за своїм змістом поняттям, ніж предмет доказування, зафіксований у ст. 64 КПК України, оскільки вони базуються на кримінально-правовій і криміналістичній характеристиках певного різновиду злочинних виявів. Так, до складу обставин, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України), обов'язково включається такий кримінально-правовий аспект, як відомості про предикатний злочин, тобто суспільно небезпечне протиправне діяння, що визначено в законі, яке передувє легалізації та в результаті вчинення якого одержані кримінальні доходи¹. Цей та інші приклади стимулювали науковців дійти висновку стосовно визначення обсягу й змісту обставин, що підлягають з'ясуванню, за рахунок їх групування відповідно до складу злочину. Зокрема, О. М. Васильєв зазначав, що головне в розслідуванні – це встановлення наявності чи відсутності складу злочину в діянні особи². На користь систематизації обставин, що підлягають з'ясуванню, висловлювалися й інші вчені³. Погоджуючись з тим, що склад злочину є вагомим чинником при визначенні обставин, що підлягають з'ясуванню, разом з тим поділяємо точку зору тих науковців, які вважають, що не можна вдатися до такого роду обмежень, оскільки деякі важливі обставини можуть виявитися за рамками складу злочину⁴, наприклад, обстановка, дії злочинця з готування, вчинення й приховування злочину, знаряддя й засоби, використані злочинцем, форми протидії розслідуванню з боку зацікавлених осіб та інші обставини. Тобто, обставини, що підлягають з'ясуванню, необхідно формувати з обов'язковим урахуванням криміналістичних аспектів.

Отже, обставини, що підлягають з'ясуванню, є результатом синтезу кримінально-процесуальних приписів щодо визначення предмета доказування в кримінальній справі, передбачених чинним законодавством, а також кримінально-правових і криміналістичних ознак злочину певного різновиду.

¹ Див.: Журавель В. А. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом / В. А. Журавель. — Х. : Одиссей, 2005. — С. 85.

² Див.: Васильєв А. Н. Следственная тактика / А. Н. Васильев. — М. : Юрид. лит., 1976. — С. 146.

³ Див.: Гаухман Л. Д. Расследование грабежей и разбойных нападений / Л. Д. Гаухман, С. С. Степичев. — М. : ВНИИ МВД СССР, 1971. — С. 5–21.

⁴ Див.: Тищенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія / В. В. Тищенко. — Одеса : Фенікс, 2007. — С. 144.

Обставини, що підлягають з'ясуванню, традиційно розглядалися як невід'ємний складовий елемент структури окремої криміналістичної методики поряд із криміналістичною характеристикою, особливостями порушення кримінальної справи, початковими слідчими діями та оперативнорозшуковими заходами, типовими слідчими ситуаціями, побудовою версій і плануванням розслідування, тактикою проведення окремих слідчих дій, профілактичними діями слідчого¹. Але навіть ці усталені погляди піддавалися ревізії², передусім у зв'язку із уведенням у науковий апарат криміналістики такого поняття, як «криміналістична характеристика злочину». Дійсно, криміналістична характеристика стала першопричиною справжніх метаморфоз у поглядах науковців на цю проблему. Так, І. О. Возгрін наголошує на тому, що у структурі окремих криміналістичних методик немає іншого місця для описання особливостей предмета доказування, ніж криміналістичні характеристики³. Тієї самої думки дотримуються й деякі інші вчені-криміналісти⁴. Ще більш непослідовною й суперечливою є позиція Р. С. Белкіна, який спочатку вказував, що правильно сформульована характеристика повинна органічно включати в себе перелік обставин, що підлягають доказуванню⁵. У подальшому, піддавши нещадній критиці саму криміналістичну характеристику злочину, яка не виправдала надій, що покладали на неї вчені й практики, ізжила себе із реальності, якою вона вважалась усі ці роки, перетворилась на ілюзію, криміналістичний фантом⁶, запропонував взагалі відмовитися від поняття «криміналістична характеристика злочину», повернувшись до продуктивної старої практики

¹ Див.: *Колесниченко А. Н.* Структура и содержание методики расследования отдельных видов преступлений / А. Н. Колесниченко // Советская криминалистика: методика расследования отдельных видов преступлений. — К.: Виш. шк., 1988. — С. 15.

² Деякі вчені-криміналісти вважають необхідним виключити обставини, що підлягають з'ясуванню, зі структури методик розслідування злочинів певних категорій злочинів (див.: *Возгрін І. А.* Криминалистическая методика расследования преступлений / И. А. Возгрин. — Мн.: Выш. шк., 1973. — С. 205; *Васильев А. Н.* Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений / А. Н. Васильев. — М.: МГУ, 1978. — С. 34; *Аленин Ю. П.* О структуре методики расследования преступлений / Ю. П. Аленин // Юридична освіта і правова держава: зб. наук. праць. — Одеса: Астропринт, 1997. — С. 247 та ін.).

³ Див.: *Возгрін І. А.* О структуре методик расследования отдельных видов преступлений / И. А. Возгрин // Вопросы теории и практики борьбы с преступностью. — Л.: ВШ МВД СССР, 1974. — С. 75.

⁴ Див.: *Винокуров С. И.* Криминалистическая характеристика преступления, ее содержание и роль в построении методик расследования конкретного вида преступлений / С. И. Винокуров // Методика расследования преступлений: сб. науч. тр. — М.: ВНИИПП, 1984. — С. 101–104.

⁵ Див.: *Белкин Р. С.* История отечественной криминалистики / Р. С. Белкин. — М.: НОРМА, 1999. — С. 274.

⁶ Див.: *Белкин Р. С.* Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики / Р. С. Белкин. — М.: НОРМА (Издат. гр. НОРМА – ИНФРА-М), 2001. — С. 223.

посилань у конкретній окремій криміналістичній методиці як першого її елемента на специфічні особливості предмета доказування по даній категорії кримінальних справ, тобто до традиційних обставин, що підлягають з'ясуванню стосовно конкретного різновиду злочину¹.

Як видається, наведені судження славнозвісного вченого за своєю природою є дискусійними, мають альтернативні варіанти вирішення, у жодному разі не свідчать про зневіру в криміналістичну характеристику злочину, її неспроможність слугувати практиці та не дають підстав на її виключення з наукового апарату криміналістики й віднесення до розряду так званих фантомів. Навпаки, ми глибоко переконані в тому, що криміналістична характеристика – це не ілюзія, а реально існуюча, вельми важлива в науково-теоретичному та практичному планах категорія, яка ще не повністю вичерпала свій внутрішній потенціал і тому потребує подальшого розроблення.

У науковому плані криміналістична характеристика являє собою теоретичну концепцію, основу побудови інформаційно-пізнавальної моделі певних видів (груп) злочинів з метою розроблення відповідних методик їх розслідування. У практичному аспекті криміналістична характеристика розглядається як робочий інструментарій слідчого, котрий він використовує як своєрідний орієнтир при розслідуванні конкретного злочину, тобто при встановленні якогось одного чи декількох фактів робити висновок імовірного характеру стосовно інших невідомих ще фактів розслідуваної події, винних осіб, цілей, мотивів.

Щодо співвідношення криміналістичної характеристики та обставин, котрі підлягають з'ясуванню, то їх слід розглядати як різні за змістом і функціональною спрямованістю самостійні структурні елементи методики розслідування окремих видів злочинів, які не конкурують один з одним і призначені для вирішення різнопланових завдань розслідування². Так, криміналістична характеристика злочину розглядається як абстрактна наукова категорія, у якій відображено якісно-кількісну інформацію ретроспективної спрямованості, тобто відомості про типові, криміналістично значущі ознаки, властивості певного виду злочину, тоді як обставини, що підлягають доказуванню, пов'язані із перспективною стороною структури криміналістичної методики, а саме з інформацією щодо побудови пізнавального процесу, спрямованого

¹ Див.: *Белкин Р. С.* Понятия, ставшие «криминалистическим пережитком» / Р. С. Белкин // Российское законодательство и юридические науки в современных условиях : состояние, проблемы, перспективы. — Тула : Изд-во Тул. ун-та, 2000. — С. 12.

² Аналогічну точку зору висловлюють й інші вчені-криміналісти (див.: *Старушкевич А. В.* Криміналістична характеристика злочинів / А. В. Старушкевич. — К. : НВТ Правник-НАВСУ, 1997. — С. 14–15; *Николайчик Н. И.* О соотношении понятий «криминалистическая характеристика преступлений» и «предмет доказывания» / Н. И. Николайчик // Криминалистическая характеристика преступлений : сб. науч. тр. — М. : ВНИИПП, 1984. — С. 78–82; *Тищенко В. В.* Система понятий методики расследования преступлений / В. В. Тищенко // Криминалистика и судебная экспертиза: респ. междуведом. науч. сб. — К. : Вищ. шк., 1987. — Вып. 34. — С. 49–55 та ін.).

на формування необхідної доказової бази. Як зазначає О. В. Пчеліна, предмет доказування містить обставини, які слід встановити (завдання розслідування), а криміналістична характеристика вказує на коло обставин, які могли мати місце в дійсності (визначає можливі варіанти вчинення злочинних дій)¹. Спираючись на викладене, наврод чи можна визнати достатньо обґрунтованими пропозиції деяких вчених доповнити криміналістичну характеристику обставинами, що підлягають з'ясуванню². Якщо й треба щось доповнювати цими обставинами, так це зміст окремих криміналістичних методик, тому що дійсно із деяких підручників і посібників вони були вилучені³.

Функціональне призначення обставин, що підлягають з'ясуванню, полягає в тому, що вони надають розслідуванню потрібну цілеспрямованість, зумовлюють формулювання його завдань, забезпечують необхідну повноту і всебічність дослідження розслідуваної події. «Знання обставин, що складають предмет доказування по конкретній категорії справ, – підкреслюють В. В. Тищенко і Є. Л. Стрельцов, – дозволяє слідчому цілеспрямовано вести розслідування, бачити кінцеву мету, вирішувати тим самим кримінально-правові та кримінально-процесуальні завдання»⁴.

Функції обставин, що підлягають з'ясуванню, реалізуються передусім за рахунок формулювання широкого кола завдань досудового розслідування й визначення засобів їх вирішення. Завдання досудового розслідування класифікуються за різними підставами. Так, за обсягом вирішуваних завдань поділяють на основні (загальні, стрижневі) й локальні (проміжні), за сферою реалізації – стратегічні й тактичні⁵. При цьому основні (загальні, стрижневі) завдання є стратегічними, такими, що впливають із обставин,

¹ Див.: Пчеліна О. В. Особливості предмета доказування у кримінальних справах про економічні злочини та їх вплив на методику розслідування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О. В. Пчеліна. — Х., 2010. — С. 8.

² Див.: Яблоков Н. П. Общие положения методики расследования и научно-технический прогресс / Н. П. Яблоков // Методика расследования преступлений. — М. : Юрид. лит., 1976. — С. 38.

³ Див.: Расследование отдельных видов преступлений: учеб. пособие. — Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1986.

⁴ Див.: Тищенко В. В. Обстоятельства, подлежащие доказыванию по делам о корыстно-насильственных преступлениях / В. В. Тищенко, Е. Л. Стрельцов // Криміналістика і судова експертиза: респ. межведом. науч. сб. — К. : Вищ. шк., 1995. — Вып. 47. — С. 68.

⁵ У криміналістичній літературі пропонувалися й інші підстави для класифікації завдань розслідування. Так, В. В. Тищенко виокремлює загальні завдання розслідування, що впливають з вимог кримінального й кримінально-процесуального законів, а також спеціальні методико-криміналістичні завдання, які зумовлені функціями та змістом слідчої діяльності. Останні автор поділяє на такі групи: етапні, видові, етапно-видові й тактичні (див. : Тищенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів. — С. 139, 140).

котрі підлягають з'ясуванню в цілому в ході розслідування окремого різновиду злочинів. Вони спрямовані на досягнення правової мети, за своєю природою є більш усталеними та меншою мірою піддаються впливу ситуаційних чинників. Локальні (проміжні) завдання є тактичними, такими, що мають чітку визначену ситуаційну зумовленість.

У такому баченні можливості розподілу завдань розслідування ми не поодинокі, оскільки ще в 1977 р. В. О. Образцов виокремив тактичні та стратегічні завдання розслідування¹. Пізніше до даної класифікації приєднався М. П. Яблоков, який до числа стратегічних завдань включив: встановлення особи потерпілого; виявлення особи або кола осіб, серед яких слід шукати невідомого злочинця; розшук і затримання злочинця; збирання й використання доказів з метою викриття усіх фактичних даних; виявлення зв'язків злочинця; виявлення прихованого майна та цінностей, необхідних для відшкодування завданих злочином збитків; визначення профілактичних заходів у ході розслідування². Г. А. Матусовський також вважав, що «розслідування злочинів вимагає вирішення складних завдань різноманітного характеру й обсягу: від загальних, що стосуються повного розкриття й розслідування злочину, встановлення усіх обставин, що підлягають доказуванню в даній справі, викриття винних, до завдань, що вирішуються для встановлення окремих сторін розслідуваної події, забезпечення умов для досягнення загальної мети розслідування. У цьому зв'язку можна говорити про стратегічну лінію в розслідуванні та вирішення тактичних завдань – два взаємозалежні напрямки в діяльності слідчого, зумовлені його повноваженнями самостійного прийняття рішення щодо спрямування досудового слідства (ст. 114 КПК України)»³.

Таким чином, на сьогодні проблема полягає не в доцільності розподілу завдань на стратегічні й тактичні, а в правильному їх визначенні, конкретизації та розмежуванні.

Розпочинаючи розв'язання зазначеної проблеми, треба виходити з того, що стратегія – це майстерність у досягненні мети, головний напрямок діяльності, який у судово-слідчій практиці визначається предметом доказування (ст. 64 КПК України), наповнених змістом конкретної кримінально-правової норми. У зв'язку з цим слід погодитися з В. О. Дубрівним стосовно того, що правові цілі, задані законодавцем, їх досягнення є обов'язковим, вони формують єдині настанови в розслідуванні⁴. До сказаного додамо, що вони також визначають межі доказування й зумовлюють вибірковість

¹ Див.: *Образцов В. А.* К вопросу о методике раскрытия преступлений / В. А. Образцов // *Вопр. борьбы с преступностью.* — М. : Юрид. лит., 1977. — Вып. 27. — С. 81.

² Див.: *Яблоков Н. П.* Криминалистическая методика расследования (некоторые теоретические положения) / Н. П. Яблоков. — М. : МГУ, 1985. — С. 85.

³ *Матусовский Г. А.* Экономические преступления: криминалистический анализ / Г. А. Матусовский. — Х. : Консум, 1999. — С. 152.

⁴ Див.: *Дубрівний В. А.* Деятельность следователя по расследованию преступлений / В. А. Дубрівный. — Саратов : Изд-во СЮИ, 1987. — С. 51.

процесу пізнання. Отже, предмет доказування, наповнюючись змістом конкретної кримінально-правової норми, трансформується в обставини, що підлягають з'ясуванню, тобто в таку структуру, яка відображується в окремій криміналістичній методиці, утворює систему правових цілей і стратегічних завдань розслідування.

Щодо тактичного завдання розслідування, то в криміналістичній літературі пропонувалися різні його визначення. Так, А. Ф. Волобуєв розглядає тактичне завдання розслідування як окреме завдання на шляху вирішення загального (стратегічного) завдання кримінального судочинства, пов'язаного із застосуванням криміналістичних засобів і прийомів¹. С. Ф. Здоровко під тактичним завданням розуміє певну проблему, яка потребує свого розв'язання в процесі розслідування, має відокремлений характер різного ступеня, передбачає використання різноманітних засобів (тактичних операцій, слідчих дій, оперативно-розшукових заходів, тактичних комбінацій, тактичних або інших прийомів)². На думку В. Є. Корноухова, тактичне завдання – це частина процесу розслідування, що відображує співвідношення між ситуацією розслідування й тактичною метою та визначає способи дії. У його структурі вимогою (метою) виступає встановлення правової або проміжної мети розслідування; умовою (відомим) – ситуація розслідування; шуканим (невідомим) – окрема система доказів³. Ми погоджуємося з В. Є. Корноуховим щодо змісту та структури тактичного завдання окрім посилання на те, що тактичне завдання спрямоване на встановлення правової мети, тобто реалізацію повного й всебічного розслідування та остаточне встановлення винної особи. Як видається, останнє є безпосередньою метою досудового розслідування в цілому, досягненню якої підпорядкована низка поміжних, локальних завдань.

Уявляється, при формулюванні визначення поняття «тактичне завдання» треба шукати такі ознаки, які б дозволяли більш чітко відрізнити це поняття від суміжних і виражали його сутність. До таких ознак, на нашу думку, передусім слід віднести *природу* походження цього різновиду завдань (ситуаційна зумовленість, локальність масштабу, варіантність виникнення тощо) та *засоби* їх вирішення. Саме ці ознаки надають можливість визна-

¹ Див.: Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / А. Ф. Волобуєв. — Х., 2002. — С. 18.

² Див.: Здоровко С. Ф. Розслідування вбивств, що вчиняються організованими злочинними групами (типові тактичні операції) / С. Ф. Здоровко. — Х. : Гриф, 2004. — С. 118.

³ Див.: Корноухов В. Е. О соотношении понятий «тактическая задача», «ситуация расследования» и «тактическая операция» / В. Е. Корноухов // Проблемы доказательственной деятельности по уголовным делам : сб. науч. тр. — Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1987. — С. 37–46.

чити критерії відокремлення одних видів завдань розслідування від інших, зокрема стратегічних від тактичних.

У зв'язку з цим спірною видається позиція деяких учених-криміналістів стосовно віднесення завдань, які випливають з обставин, що підлягають з'ясуванню (предмета доказування), до розряду тактичних. Так, В. О. Князев відносить до тактичних завдань усі види слідчих завдань проміжного характеру й поділяє їх на дві групи: завдання, пов'язані з предметом доказування, і завдання, з ним безпосередньо не пов'язані¹. О. В. Пчеліна також наголошує на тому, що тактичні завдання є втіленням елементів предмета доказування, і відповідно до цього твердження формулює тактичні завдання, що базуються на елементах предмета доказування². Викликає сумнів віднесення до розряду тактичних завдань тих, які входять до складу обставин, що підлягають з'ясуванню, визначені законодавцем як обов'язкові для доведення й не залежать від ситуаційних чинників. Таке тлумачення тактичного завдання видається занадто широким і втрачає своє призначення.

Можливість розподілу завдань розслідування на стратегічні й тактичні зумовлює необхідність диференціації засобів їх вирішення, оскільки між завданнями та засобами їх розв'язання існує логічний зв'язок. Так, стратегічні завдання досудового розслідування вирішуються за рахунок запровадження типових систем слідчих дій³. І це не випадково, оскільки оптимальний набір слідчих дій і оптимальна послідовність їх провадження є головними принципами формування й функціонування інформаційно-пізнавальної моделі окремої криміналістичної методики розслідування злочинів. При цьому типові системи слідчих дій, відображені в методиці розслідування, зумовлені передусім предметом доказування в кримінальній справі, правовими цілями розслідування, а також типовими слідчими ситуаціями, що виникають на певних етапах розслідування окремих категорій злочинів, тобто кожній типовій слідчій ситуації притаманна своя система типових слідчих дій. З другого боку, саме узгоджена сукупність (система) слідчих дій є найбільш дієвим засобом перевірки висунутих версій і впливу на ситуації, що виникають, з метою вирішення завдань розслідування. Крім того, системи слідчих дій здатні забезпечити економію часу на пошук правильних рішень і обрання оптимальних шляхів їх реалізації, що значно

¹ Див.: Князев В. А. О понятии и классификации тактических задач расследования преступлений / В. А. Князев // Проблемы соц. законности : сб. науч. тр. — Х. : Основа, 1991. — Вып. 25. — С. 117, 118.

² Див.: Пчеліна О. В. Особливості предмета доказування у кримінальних справах про економічні злочини та їх вплив на методику розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Пчеліна Оксана Василівна. — Х., 2010. — С. 77, 103, 120, 133.

³ Див.: Коновалова В. Методика розслідування злочинів: оптимальні системи слідчих дій / В. Коновалова // Вісн. Акад. правов. наук України. — Х. : Право, 2005. — Вип. 4 (43). — С. 155–160.

знижує рівень помилок та підвищує ефективність праці слідчого в конкретному акті розслідування.

У свою чергу, тактичні завдання вирішуються за рахунок проведення відповідних тактичних операцій, які доповнюють оптимальні системи слідчих дій, а необхідність їх провадження виникає тоді, коли тактичне завдання неможливо розв'язати іншими засобами й у інший спосіб. При цьому тактичну операцію доцільно визначати як своєрідну форму, організаційно-тактичний засіб здійснення розслідування, підсистему¹, що включає в себе оптимальну сукупність взаємопов'язаних єдиною метою дій (слідчих, оперативно-розшукових, організаційних), які при комплексному їх застосуванні спрямовані на забезпечення найбільш ефективного вирішення тактичних (локальних, проміжних) завдань, що виникають у певній слідчій ситуації.

Таким чином, у структурі окремої криміналістичної методики мають існувати дві побудови: системи слідчих дій і тактичні операції², які треба розглядати не як конкуруючі між собою криміналістичні категорії, а навпаки, як доповнюючі один одного засоби, що в сукупності створюють єдиний, найбільш ефективний механізм отримання інформації, необхідної для розкриття, розслідування та попередження злочинних виявів. Причому кожна з них виконує своє функціональне призначення: якщо перша спрямована на вирішення загальних, стратегічних завдань розслідування, то друга – на вирішення завдань тактичних.

В. Н. Терехович, преподаватель кафедры уголовно-правовых наук Латвийского университета, доктор права,

Э. В. Ниманде, доцент кафедры уголовно-правовых наук Латвийского университета, доктор права

ПРОБЛЕМА ИСТИННОСТНОГО И ЦЕННОСТНОГО В КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОМ ПОЗНАНИИ

З позицій основ епістемології, аксіології та сучасного кримінального правозастосування розглянуті особливості процесу розслідування злочинних діянь.

¹ Ми поділяємо точку зору тих науковців, які вважають, що тактична операція входить до загальної системи розслідування як його окрема підсистема (див.: Драпкин Л. Я. Криминалистика: учебник / Л. Я. Драпкин, В. Н. Карагодин. — М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. — С. 179).

² Стосовно висловленої позиції в криміналістичній літературі лунали критичні зауваження (див.: Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. — Х. : Харків юрид., 2007. — С. 175).